

Groeibundel

Spring-in-'t-veld voor inclusie

Wil jij sterker worden in het creëren van een **inclusieve klaspraktijk**?
Wil je de **diversiteit** rondom jou bewuster leren waarderen en benutten?
Geloof je dat **verbindend samenwerken** met diverse partners daarbij een belangrijke hefboom vormt?

Dan wil deze groeibundel je ondersteunen in je **groei** naar inclusie.

Een gerichte kijk op competenties voor inclusie

In deze groeibundel ga je doelgericht aan de slag met **vijf competenties**.

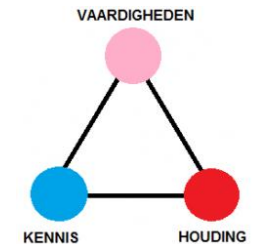
Die zijn volgens wetenschappelijk onderzoek essentieel om inclusieve leeromgevingen te creëren (Boonen & Wilssens, 2019).

1. Diversiteit (h)erkennen, waarderen en benutten
2. Inzetten op positieve relaties in een veilig klasklimaat
3. Krachtige leerprocessen in een toegankelijke en flexibele leeromgeving ontwerpen en hanteren
4. Samenwerken met diverse actoren
5. Doelgericht werken aan de eigen professionalisering

Deze competenties voor inclusie zijn een verdieping van de basiscompetenties voor leerkrachten.

Voordat we ze onder de loep nemen, is het goed om even stil te staan bij wat we precies onder een **competentie** verstaan. Competentie vatten we namelijk **breed** op. Het gaat erom dat je kennis, vaardigheden en attitudes in hun verwevenheid kan inzetten in reële situaties.

Meer uitleg vind je op het kenniscentrum van Potential: www.kenniscentrumpotential.be

Competenties voor inclusie	Deelcompetenties	Voorbeelden	Mijn sterktes en uitdagingen
1 Diversiteit (h)erkennen, waarderen en benutten	<ul style="list-style-type: none"> • Diversiteit (h)erkennen in de maatschappij en in het onderwijs • Diversiteit waarderen vanuit een groeigericht perspectief • Diversiteit benutten als een meerwaarde en kans om te leren 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ik vind verschillen tussen leerlingen vanzelfsprekend in het onderwijs.</i> • <i>Ik ben ervan overtuigd dat alle leerlingen kunnen blijven leren en ontwikkelen.</i> • <i>Ik ben me ervan bewust dat labels en etiketten een negatieve invloed kunnen hebben op de leerkansen van leerlingen.</i> 	
2 Inzetten op positieve relaties in een veilig klasklimaat	<ul style="list-style-type: none"> • Inzetten op een positieve leerkracht – leerlingrelatie • Inzetten op positieve leerlingrelaties en sociale cohesie tussen leerlingen • Inzetten op de autonomie van elke leerling • Het competentiegevoel van elke leerling stimuleren 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ik speel in op de sociale, emotionele, cognitieve, motorische en morele onderwijsbehoeften van alle leerlingen.</i> • <i>Ik zorg ervoor dat alle leerlingen op een respectvolle manier met elkaar omgaan.</i> • <i>Ik stel uitdagende, maar realistische verwachtingen ten aanzien van het leerproces, de zelfsturing en de prestaties van alle leerlingen.</i> 	
3 Krachtige leerprocessen in een toegankelijke en flexibele leeromgeving ontwerpen en hanteren	<ul style="list-style-type: none"> • Een brede waaier van onderwijsmethoden en – benaderingen inzetten • Een toegankelijke en universele klaspraktijk ontwerpen • Flexibele en gedifferentieerde leerwegen voorzien • Begeleiden en evalueren van (individuele) leerprocessen • Coöperatief leren stimuleren 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ik bied verschillende onderwijsmethoden, leermaterialen en hulpmiddelen aan die toegankelijk zijn voor elke leerling.</i> • <i>Ik bied informatie aan op verschillende manieren.</i> • <i>Ik hanteer verschillende werk- en groeperingsvormen in functie van het leren van elke leerling.</i> • <i>Ik differentieer in het curriculum en hanteer het flexibel.</i> • <i>Ik gebruik evaluatie en feedback als informatie om mijn onderwijsaanbod aan te passen aan wat leerlingen nodig hebben.</i> 	
4 Samenwerken met diverse actoren	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerken als een meerwaarde beschouwen om inclusieve leeromgevingen te creëren • Een duurzame en gelijkwaardige samenwerking realiseren met alle betrokken actoren in de school en in een breed netwerk rondom de school • Communicatievaardigheden inzetten die de samenwerking bevorderen • Actief partner zijn voor ouders, leerlingen en collega's 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ik werk op verschillende manieren samen met mijn collega's en wissel vaak ervaringen en ideeën met hen uit.</i> • <i>Ik sta in goed contact met het CLB en andere externe partners (pedagogische begeleiding, therapeuten, revalidatiecentra,...).</i> • <i>Ik geef en vraag constructief feedback aan leerlingen, ouders, collega's en andere partners.</i> • <i>Ik vraag aan leerlingen, ouders en collega's welke ondersteuning zij nodig hebben.</i> • <i>Ik betrek ouders actief bij de ondersteuning van hun kind.</i> 	
5 Doelgericht werken aan de eigen professionalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit een actief onderzoekende houding de eigen professionaliteit blijven ontwikkelen • De eigen professionele identiteit blijven ontwikkelen door samenwerking met diverse interne en externe partners 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ik evalueer systematisch het effect van mijn manier van lesgeven.</i> • <i>Ik reflecteer samen met anderen over mijn onderwijspraktijk.</i> • <i>Ik sta ervoor open te blijven leren van collega's en andere professionals.</i> 	

MICROSCOOP OP INCLUSIE: DOEL EN REALITEIT

1. Een inclusieve bril

Stilstaan bij je **eigen kijk op inclusie** doet je beseffen door welke bril je naar diversiteit en samenwerking kijkt. Je persoonlijke bril kleurt wat jij wil bereiken om meer inclusief les te geven. Je **persoonlijk referentiekader bepaalt** hoe je naar de wereld kijkt, hoe je de wereld interpreteert en erin handelt. Je eigen **overtuigingen** werken daarbij als een **filter** voor wat je zal doen (Roose e.a., 2019; Keppens e.a., 2019; Ferbuyt e.a., 2017). Bepaalde opvattingen moedigen je aan om diversiteit te waarderen en te benutten en om verbindend samen te werken met leerlingen, ouders, collega's en andere partners. Andere hinderen je juist daarbij.

Aan de hand van de volgende vragen kan je stilstaan bij jouw kijk op inclusie:

- Kijk op diversiteit: in welke mate zie jij de diversiteit in je klas en je school eerder als een probleem of uitdaging, of als een meerwaarde, een bron van kansen voor iedereen om ervan te leren?
- Groeigericht denken: in welke mate ben je ervan overtuigd dat de capaciteiten of beperkingen van kinderen en jongeren vast staan, of vertrouw je erop dat iedereen de capaciteit heeft om te blijven leren en te blijven groeien?
- Sensitiviteit ten aanzien van sterktes en noden: in welke mate zie je het curriculum als een vastomlijnd kader met doelen die iedereen moet bereiken, of benut je het curriculum flexibel om een antwoord te bieden op de sterktes en de noden van de leerlingen in je groep?
- Ecologische kijk: in welke mate ben je ervan overtuigd dat inclusie bepaalde expertise vraagt en je onvoldoende kennis en vaardigheden hebt om dit te realiseren, of zie je hoe de sociale omgeving bepaalt wat jij en je leerlingen kunnen leren en tracht je daarom je partnerschappen met leerlingen, ouders, collega's en andere partners te versterken om samen te bedenken hoe je de leeromgeving kan afstemmen op wat leerlingen nodig hebben om te leren?

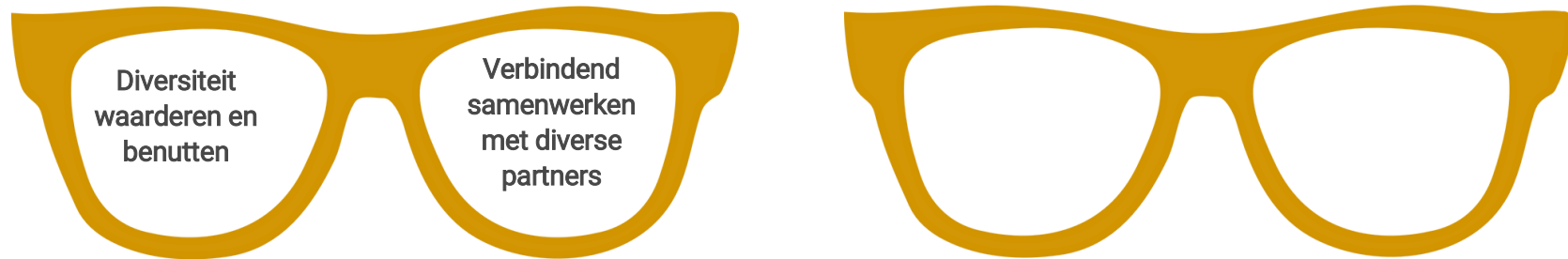
Dit soort opvattingen kleuren in welke mate je opportuniteiten zal zien om de diversiteit in je klas te waarderen en benutten en om verbindend samen te werken met diverse partners.

Wat maakt nu dat je zo kijkt en dat je die opvattingen hebt? Uit onderzoek blijkt dat het kan helpen om samen met collega's stil te staan bij je eigen kijk en je bewust te worden van je lenzen¹. Bedenk daarom hoe elk van de volgende lenzen je manier van kijken kleurt en ga erover in gesprek met een collega.

- **Samenleving**: Welke gebeurtenissen in de wereld hebben invloed op hoe je omgaat met verschillen? Denk bv. aan terreuraanslagen, de vluchtelingenstroom, de verrechtsing van de politiek, de klimaatverandering, polarisering, bepaalde maatschappelijke acties,...
- **(School)organisatie**: Welke organisatorische aspecten hebben invloed op hoe je omgaat met verschillen? Welke rollen neem je bijvoorbeeld op in je stageschool: klasleerkracht, ondersteunende rol...? Hoe gaat je stageschool om met meer of minder diversiteit, bestaande samenwerkingen op school (bijvoorbeeld betrokkenheid van ouders)?
- **Achtergrond**: Welke invloed heeft je achtergrond op hoe je omgaat met verschillen? Denk aan je eigen schoolcarrière, waar je bent opgegroeid, waar je woont, de rollen die je opneemt als dochter, zoon, zoveelste in een gezin, partner,... Denk ook aan je netwerk, je vriendenkring, je sociaaleconomische achtergrond, je geloofs- of politieke overtuiging,...
- **Persoon**: Welke van jouw persoonlijke kenmerken hebben invloed op hoe je omgaat met verschillen? Denk aan je leeftijd, je etnische afkomst, je gender, seksuele voorkeur,...
- **Kern**: Hoe word jij omschreven door anderen? Welke eigenschappen hoor je vaak van jezelf terug? Wat zegt dit over hoe je omgaat met verschillen?

¹ Gebaseerd op 'Het Rad van de Diversiteit', (www.diversito.be).

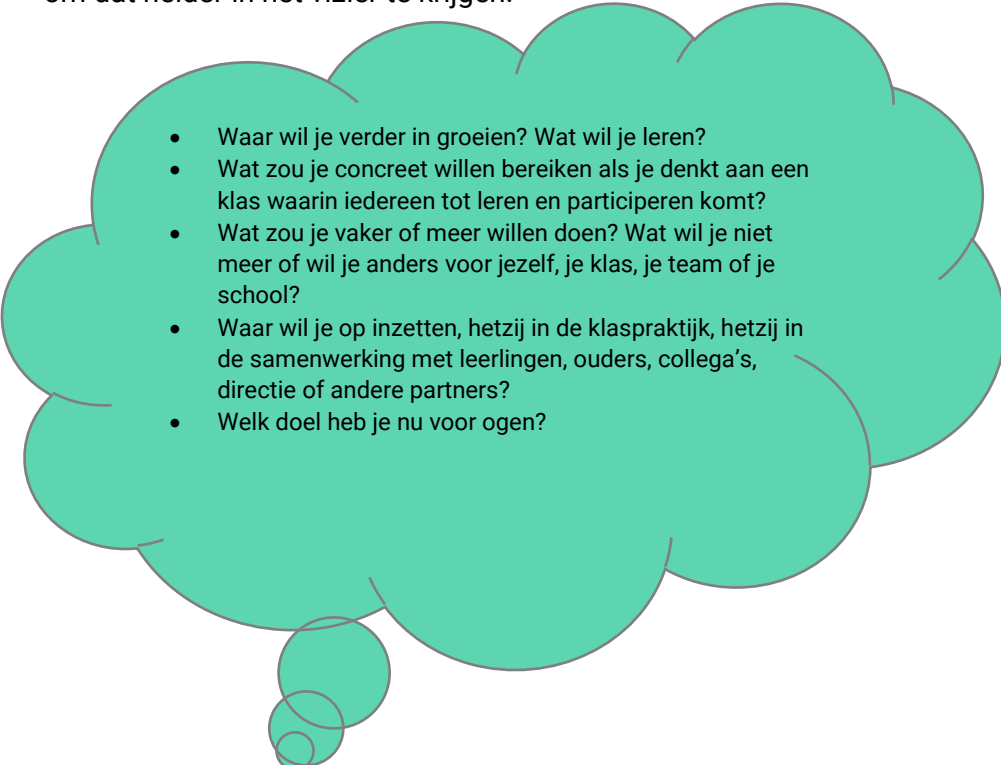
Hoe ziet jouw inclusieve bril er nu uit? Vat samen in een aantal **kernwoorden** wat jouw kijk op inclusie typeert.

Vergelijk je eigen inclusieve bril met de inclusieve bril die het project Potential hanteert op basis van wat wetenschappelijk geweten is over deze thema's. Je vindt die onder het symbool van de bril op www.kenniscentrumpotential.be

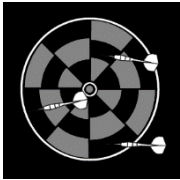
2. Focus op eigen leervraag/doel

Om te groeien als inclusieve leerkracht kan je op tal van dingen focussen. Maar wat wil jij zelf graag bereiken? De volgende richtvragen helpen je om dat helder in het vizier te krijgen.

-
- Waar wil je verder in groeien? Wat wil je leren?
 - Wat zou je concreet willen bereiken als je denkt aan een klas waarin iedereen tot leren en participeren komt?
 - Wat zou je vaker of meer willen doen? Wat wil je niet meer of wil je anders voor jezelf, je klas, je team of je school?
 - Waar wil je op inzetten, hetzij in de klaspraktijk, hetzij in de samenwerking met leerlingen, ouders, collega's, directie of andere partners?
 - Welk doel heb je nu voor ogen?

Zie je nog niet meteen een doel voor ogen? Sommige mensen vinden het makkelijker om eerst een **leervraag** te formuleren. Om van een vraag een leervraag te maken, begin je bijvoorbeeld met 'Hoe kan ik...?' Een goede leervraag doet ertoe voor je praktijk. Het is een vraag waarvan je denkt 'Als ik die kan beantwoorden, kan dat mijzelf, mijn leerling(en), mijn stageschool, ... veel opleveren'.

3. Doel in het vizier

Om de kans te verhogen dat je je **doel** ook werkelijk bereikt, helpt het om in dialoog te gaan met medestudenten, docenten, stagementoren, Wanneer je verwoordt wat je graag zou willen, blijf je eerst vaak redelijk vaag of algemeen. Dan helpt het als de ander doorvraagt tot je **concreet** voor ogen krijgt wat je precies wil realiseren.

- Welk doel heb je concreet voor ogen opdat elke leerling tot leren en participeren kan komen in je klas?
- Is dit enkel een doel voor jou? Of zijn er leerlingen, ouders, collega's of anderen die misschien hetzelfde willen, die dit ook belangrijk vinden?
- Wat zou de winst zijn van het bereiken van dit doel
 - voor jezelf
 - voor (bepaalde) leerlingen of ouders
 - voor het schoolteam?
- Hoe stel jij het je in de praktijk voor wanneer het doel bereikt is? Wat zie je jezelf, de leerlingen, ouders, of anderen dan doen?
- Waaraan zal je merken dat je doel bereikt is? Wat zal er veranderd zijn? Hoe zal de klas of (leer)omgeving er anders uitzien?
- Wanneer zal je tevreden zijn? Wanneer zal je vinden dat dit effectief bijdraagt aan een meer inclusieve leeromgeving?

- Hoe draagt dit bij aan een inclusieve leeromgeving? Wat maakt dat het inclusie bevordert?
- Hoe versterkt dit jouw competenties als inclusieve leerkracht?

Het werkt motiverend om in de praktijk effectief aan de slag te gaan met je doel. Volgende vragen helpen je om te komen tot een **actieplan**.

- Welke eerste stap wil jij zetten in de richting van je doel?
- Hoe ga je het concreet aanpakken?

GPS VOOR INCLUSIE: HULPBRONNEN EN ACTIES

1. Missing Voices

Wat kan je doen om leerlingen en/of ouders te betrekken bij je acties? Hoe koppel je dat aan je doel? Welke stappen zie je nog mogelijk? Als je doel niet direct een opening biedt om leerlingen of ouders te betrekken, zie je dan een andere actie waarmee je op het leerling- en/of ouderperspectief kan inzetten?

2. Diversiteit in beeld

Breng je eerste stap in de praktijk. Maak deze stap klein, concreet, realiseerbaar en probeer die uit. Betrek waar mogelijk je leerlingen, ouders, collega's, directie of anderen. Stel dat we daarbij even een vlieg zouden mogen zijn op jouw klasmuur. Wat zou je ons dan willen laten zien? Maak dit zichtbaar in twee korte filmclips van 1 à 3 minuten. Daarin probeer je (een deel van) je eerste stap in beeld te brengen en toon je wat jij onderneemt om bij te dragen aan het creëren van een inclusieve leeromgeving. Inclusief onderwijs in de praktijk proberen realiseren, is fijn als het lukt. Je mag wel eens genieten van zo'n glundermoment. Vaak is de realiteit complexer dan vooraf gedacht. Dat geeft niet, want blunderen mag. Fouten maken kan namelijk veel leerkansen opleveren.

Probeer in de 1ste filmclip eerst en vooral iets wat al lukt in beeld te krijgen. Je kan bijvoorbeeld een werkvorm tonen, een leersituatie, een leer- of evaluatiemateriaal, een interactie met één leerling of een groep leerlingen, een overleg met een ouder of een collega,...

Je selecteert verder ook een 2de filmclip. Daarin geef je weer waar je nog een uitdaging ziet voor jezelf. Je brengt (een deel van) je eerste stap in beeld waarvan je het gevoel hebt dat het niet liep zoals gehoopt.

Je kan telkens zelf een klein stukje filmen met een camera of je GSM of je vraagt het aan een collega of medestudent. Je filmt best een aantal keren. Lukt het filmen echt niet, dan kan je ook enkele foto's maken of een collage of tekening waarmee we de klassituatie kunnen voor ogen krijgen. De bedoeling is dat we samen beter zicht krijgen op jouw eerste stap binnen de realiteit van jouw klas(sen), bij jouw leerlingen. Je brengt deze filmclips mee naar de module 'Eigen acties in de praktijk'.

Toon dit aan je medestudenten, een docent, stagementor of iemand anders met wie je over je doel hebt gesproken en vertel:

- Wat was je leervraag/doel?

- Wat heb je precies gedaan? Welke eerste stap in de richting van je doel heb je juist gezet?

- Wat heb je meegebracht om dit te illustreren?

- Waar ben je tevreden over? Wat lukte er?

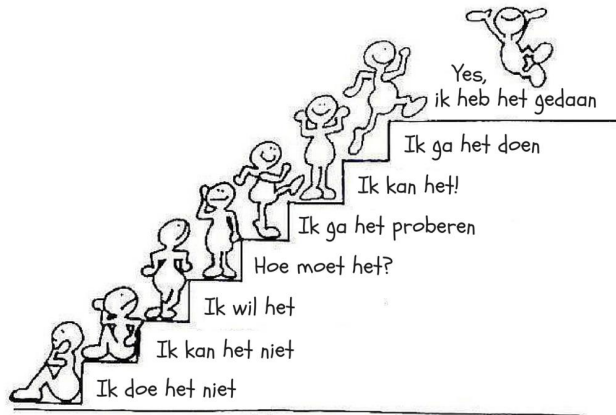
- Waar liep je tegenaan? Wat lukte er nog niet meteen?
- Aan welke competenties voor inclusie heb je via je eerste stap of actie gewerkt? Welke sterktes en/of uitdagingen ontdekte je daarbij?

3. GPS voor inclusie: verder op weg

Neem je doel weer voor ogen... Bedenk hoe je dat eventueel wil bijsturen en welke acties je gaat ondernemen.

- Hoe heb je je doel nu voor ogen?
- Welke hulpbronnen kan je benutten?
 - Welke inspiratie haalde je uit het online kenniscentrum? Wat wil je nog verder verkennen?
 - Wie wil je nog betrekken? Welke vorm van ondersteuning wil je aan die persoon/personen vragen?
- Welke opties zie je nu meer of anders?

Hoe kijk jij nu naar je competenties voor inclusie? Omcirkel het mannetje dat dit het beste weergeeft...

- Welk gevoel heb je hierbij?
- Hoe vat je samen wat je geleerd hebt voor je medestudenten, docenten, stagementor en/of het schoolteam?